Bihar Board Class 7 Sanskrit Solutions Chapter 9 सुभाषितानि

प्रश्न 1.
उदाहरणानुसारेण भावबोधकं पद्यांशं वदत –

यथा- ऊँचे विचार वालों के लिए संसार ही परिवार है ।

उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ।

1. गँवार सलाह से कुपित हो जाता है।
2. राजा गुप्तचरों से सब जान लेते हैं।
3. बड़े-बड़े घराने झगड़कर बर्बाद हो जाते हैं ।
4. समर्थ के लिए क्या असंभव है ?
5. चुप रहना सबसे भला होता है।

उत्तराणि –
यथा – ऊँचे विचार वालों के लिए संसार ही परिवार है।

उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ।

(i) गँवार सलाह से कुपित हो जाता है ।
उपदेशो हि मुर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।

(ii) राजा गुप्तचरों से सब जान लेते हैं ।
चारैः पश्यन्ति राजानः ।

(iii) बड़े-बड़े घराने झगड़कर बर्बाद हो जाते हैं ।
कलहान्तानि हाणि ।

(iv) समर्थ के लिए क्या असंभव है ?
कोऽतिभारः समर्थनाम् ।

(v) चुप रहना सबसे भला होता है ।
मोनः सवार्थसाधनम् ।

https://www.evidyarthi.in/

प्रश्न 3
रिक्तस्थानं पूरयत

(क) .... हि मूर्खाणां .... न शान्तये ।
पयःपानं ....केवलं ....||

(ख) अयं .... गणना लघुचेतसाम् ।
उदारचरितानां तु .... ||
उत्तराणि –
(क) उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।
पय:पानं भुजंगानां केवलं विषवर्धनम् ॥

(ख) अयं निजः परावति गणना लघुचेतसाम् ।
उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ॥

प्रश्न 4.
निम्नलिखितानां जन्तूनां नामानि मातृभाषायां लिखत :

1. व्याघ्रः .... ।
2. अजा .... ।
3. मृगः – .... ।
4. अश्वः .... ।
5. वृषः .... |
6. कूर्मः .... ।
7. वृश्चिक: .... |
8. घोटक: .... ।
9. मानः .... |
10. नकुल: ....।
11. हस्ती .... |
12. गर्दभः .... ।

उत्तराणि –

1. व्याघ्रः – बाघ ।
2. अजा – बकरी ।
3. मृगः – हिरण |
4. अश्वः – घोड़ा ।
5. वृषः – बैल ।
6. कूर्मः – कच्छुआ ।
7. वृश्चिक: – बिच्छु ।
8. घोटकः – घोड़ा ।
9. मीन: – मछली ।
10. नकुलः – नेवला ।

https://www.evidyarthi.in/

11. हस्ती – हाथी ।
12. गर्दभः – गदहा ।

प्रश्न 5.
समुचितविभक्तिप्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत

यथा – सः मुखेन खादति । (मुख)

1. गंगा .... निर्गच्छति । (हिमालय)
2. .... राजधानी दिल्ली अस्ति । (भारत)
3. वृक्षात् .... पतन्ति । (पत्र)
4. वयं .... पश्यामः । (नेत्र)
5. गच्छन्ति ....। (विद्यालय)

उत्तराणि-

1. गंगा हिमालयात् निर्गच्छति ।
2. भारतस्य राजधानी दिल्ली अस्ति ।
3. वृक्षात् पत्राणि पतन्ति ।
4. वयं नेत्राभ्याम् पश्यामः ।
5. ताः विद्यालयं गच्छन्ति ।

प्रश्न 6.
वाक्यानि रचयत –

1. यूयम् : ....
2. शने : ....
3. हसामः ....
4. साधवः ....
5. वनेपु : ....

उत्तराणि –

1. यूयम् – यूयम् अधुना पठथ ।
2. शनैः – कच्छपः शनैः गच्छति ।
3. हसामः – वयम् हसामः ।
4. साधवः – साधवः परोपकारिणः भवन्ति ।
5. वनेपु – वनेषु औषधयः मिलन्ति ।

प्रश्न 7.
उदाहरणानुसारं रिक्तस्थानं पूरयत

eVidyarthi
https://www.evidyarthi.in/

प्रश्न 8.
स्वस्मरणेन द्वौ श्लोको लिखत ।
उत्तर-
(1) कोऽतिभार: समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनाम् ।
को विदेशः सुविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥

(2) विद्वत्वं च नृपत्वं च नैव तुल्यं कदाचन ।
स्वदेशं पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ।।

प्रश्न 9.
श्लोकमेकं लिखित्वा तस्यार्थं हिन्दीभाषायां लिखत ।
उत्तर-
उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।
पयःपानं भुजंगानां केवलं विषवर्धनम् ॥ 2 ॥

सरलार्थ-मूखों को उपदेश देना उनके क्रोध को बढाने के लिए होता है न कि शान्ति के लिए । सर्प को दूध पिलाना उसके विष को बढ़ाना है।

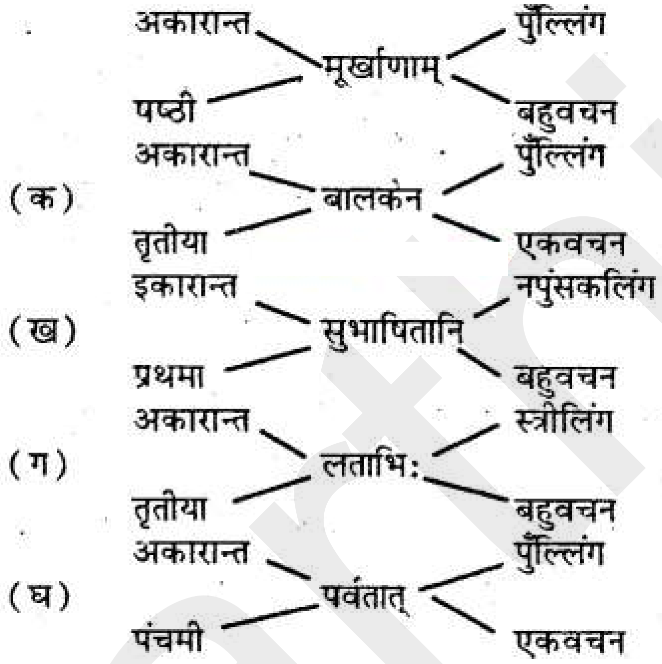

evidyarthi